

24.7.94

723

שורש הבעייה היהודית-פלסטינית

וקלס.

בסמינר לתולדות המפגש היהודי ערבי שאלוני תלמיד, בקינור, אם הכלל תקף לכל 111 שנות ההתיישבות החדשה. הם חשו עצמם מאוימים, ועתיד ציוניהם אצל מורים אחרים, היסטוריונים ישנים כחרשים, מפוקפק, אם ישלבו בעבודותיהם ביקורת כלפי גישה מוטה ואידאולוגית של הפרשנים האקדמיים - כאילו מדובר במאה שנות סכסוך יהודי-ערבי על הארץ. לא רובים ולא זכובים; כאובייקט מחקר קיים מפגש יהודי-ערבי, שתמיד היו בו אלמנטים של סיכסוך ואלמנטים של שיתוף פעולה אזורי.

הצעתי להם "שעשועי": יקבו נא בשנה כלשהי, ואפרוש את הברירות כפי שנתגלו בה השנה שבחרו היתה 1936, ואין שנה יפה ממנה כדי להציג אלטרנטיבות, ואין דומה ממנה לשנת האירועים הנוכחיים. ראשית כל, יש אמת בהסבר המרד דאז במחקר של היסטוריון הלאומיות הערבית, בן הזמן ההוא, ג'ורג' אנטוניו, יועצו של הוועד הערבי העליון, שהתגורר בחצר המופתי. אנטוניו כתב בספרו שהמרד הוא למעשה מרד הפלחים נגד עושקיהם בני עמם, דומה מאד למרד הפועלים הנוכחי. שנית, מפני שבמהלך המרד, וכווראי כותצאה ממנו, עלו המגעים בין היהודים והערבים בארץ ישראל לרמה של מגעים אופרטיביים בין ההנהגות. יהודים ערבים ואנגלים חברו לתיכונן הקמת פדרציה שיש בה חלוקה מדינית ואחרות כלכלית ואילו יהודים ערבים ואנגלים, באותן מסגרת מדיניות, פעלו להסכם יהודי-ערבי שתכליתו הקמת של מדינה אחידה, חילונית ודמוקרטית ככל "פלשתינה"א"י. בשנתיים הראשונות למרד היו אוסיסקין, מגנס, הלא-ציונים בהנהלת הסוכנות יחד עם ג'מאל חוסייני בקואליציה מתואמת נגד מצרדי החלוקה; וייצמו, שרמז, ראשי האופוזיציה הפלסטינית וממשלות המדינות הערביות הסובבות.

מי שמופתע מדברים אלה, סימן שאינו מצוי בתעודות ובחקר התקופה. אין הוא מצוי, מפני שפרשנים מדופלמים, חדשים כישנים, סבורים שעובדות אלה אמנם נכונות, אך אינן חשובות. רק פלסטינים שונאי יהודים ובלתי מתפשרים היו בעיניהם של פרופסורים ותיקים כיהושע פורת ואיתמר בנבנישתי, ודוקטורים חדשים כאילן פפה ובני מוריס כאחד - מייצגים אותנטיים של לאומיות פלסטינית. זו כסילות שהיתה למשל, ומסמאת עיני הבריות מלראות את מה שלפניהם: אינטרס פלסטיני מקורי ומתמיד בקיום משותף, רק עתה הוא מתחיל לפלס לו ררך פוליטית גלויה, כשעומס תחבולות המדינאים בעבר ועיוורון המלומדים בהווה מכביד על שליחיו.

אריאל שרון קבל על מחדל הדרג המדיני וכשלונו הצבא בהגנה על הרכוש בסביבת המחסום והציץ בלוע הר געש המאיים להכחיד את ישראל. שניהם רואים נכוחה, אך מעמדם אינו של פרשנים. מה הם עשו בשביל להמס קרחון ולצנן לבה רותחת?

אריק שרון, כאלוף פיקוד הדרום, דיכא באכזריות הסרת מעצורים את הטרור בעזה. זה הטרור שניתן לו התר מראורייתא: הפתח מייצג את הפלסטינים האותנטיים, פסק שר ההיטחון דאן, והורה להסתלק בשקט מעזה. אולם רצה ללדי משפחת ארויו גרש את הסאה.

בכנס סגור עם חוג יוני מקיבוצי הנגב, שליכב נחמץ נוכח הזוועות, אמר שרון: בטרור יש לנהוג ביד ברזל - אך את הכנייה הסוציאליית ממנו הוא צומח יש לייש על ידי מדיניות משולבת של סיכונים לגובה ותעסוקה, לאוו דווקא הקלאית, ברצועה עצמה. שרון טורס עליידי ממשלה שהפקידה את הבטחון ביד רפ"י. בלא לב ולב הורשה לו להשתמש במקד, והוא עשה שימוש במקל ממש, מעבר לכל פרופורציה, אולם לא זו בלבד שנמצע הדבר שורש - אמצעים לשיקום פליטים עליידי תעסוקה ושיכון. ממשלת גולדה התנורה גם מכספי חוץ שיועדו לכך, שמא תיכונן תקוות הממונה על השטחים לרוקן את הרצועה והגדה עליידי הרעבתן. (שמעון פרס, כשהיה שר הקליטה, הופקד גם על התכניות לשיקום פליטים ערבים. כסוד מרעיו התלוצץ שהוא שר הקליטה והפליטה).

כאשר הטיל רבין סגר על השטחים בדצמבר 1992 הוא נענה לעצת הצבא, והורה להחיש, אמנם באיחור של 25 שנה, הזרמת כספים לתעסוקה. אולם מנכ"ל האוצר של היום, ממש כמו המנכ"ל היוני מימי יוני 1967 (יעקב ארנון), התנגד להרחבה מוניטרית, יהא התרוץ אשר יהא. רבין הנזעם ("אני אנווט") העשיר את העם בעוד מכתם על "הפוגלים", אולם גילה אזלת יד בפתרון המצוקה, הטופחת עתה על פניו, בשלב קריטי של תהליך השלום.

זה העניין: מעשה השלום נמצא תמיד בשלב קריטי וארוץ הדמים הבא הוא תמיד אלטרנטיבה המסכלת אותו. צריך להיות תמים, כדי להאמין שמערכת כה מורכבת של אלטרנטיבות מתנהלת מזה מאה ועשרים שנה באופן עיוור, ללא הבונה של אנשים חכמים, החלוקים בינם לבין עצמם בכל אתר מהצדדים.

אין בין היריבים שוני אלא כתפיסתם את האינטרס הקיומי והלאומי. עתה, כאשר בעלי הקונצפציות היריבות של אחריות לאומית מנסים סוף סוף לעצב מורח תיכון חדש - מרימים ראש הלודיסטים (שוכרי המכונות) המורדנים בעוצמה שלא היתה כמותה, וחכמת הקברניטים היתה לשנינה

איש את אחיו עוד ישראל/ גם שירה עוד תוגר נושנה/ על כסילות שהיתה למשל/ וחכמה שהיתה לשנינה - כך תרו אלטרמן בפתח שירו: מקרה הכסיל והחכם. והעוקץ בשיר מר זה הוא: ויקרם המקרה האחד. מי הכסיל ומי החכם בפרשת שבוע זה, שאיננה פריצת הדרך בשיוחוח עם ירדן ואף לא מעשה הנבלה בכואנוס איירס, אלא מרד שורפי האוטובוסים בגדות הגבול בין עזה לישראל. מעבר להשתלשלות האירועים מודקרת קושייה פרשנית. כברק מאיר האירוע את קוצר השגתה של הפרשנות המקובלת בבואה לבאר את מהות המפגש היהודי-ערבי.

מה קרה? מאות האוטובוסים חיכו לעשרות אלפי פלסטינים המגשימים בחיי יום-יום, מזה שנים, שיתוף פעולה אזורי עם ישראלים. אין זה שוק עבודה או עבדים בלבד. המהומות פרצו נוכח מחסום שהוצב כדי למנוע נהירת אלפים נוספים לשוקי עבודה ומסחר, ואלה רק הפלסטינים מהרצועה שהותרה, כביכול, בניגוד למראית-עין שטחית, למרבית הפלסטינים הקשר עם ישראל הוא חיוני. אם כי ימיה של תופעה זו כימי המפגש בין התנועות הלאומיות, בנות אותו הגיל, אין בכח ההיסטוריוגרפיה, חרשה כישנה, להסבירה. מי שבו לנהייה הפלסטינית לשוק העבודה בישראל כפרי תאוות בצע של קבלנים יהודים ומבקש להפסיקה בצו מנהלי-צבאי, עוקף את שורש התופעה. בעיצומה של האינתיפאדה, בשנת 1990 יצאה קבוצה של אנשי ה"חיותות" השונות, המוכרות מחוץ לשטחים כחיותות סירוב, בסדרה של תביעות שאף אחת מהן לא היתה הפסקת הכיבוש.

בראש הקבוצה עמדו וזחירה כמאל, לה פסיונארה" הפלסטינית, וחבריה מהאיגודים המקצועיים. כול תביעותיהם נגעו לתנאי העבודה וכחיות האדם, שרוב היונים ניסו למנוע מהם אפילו את הזכות להיאבק עליהם, למען זכות ההפרדה שהפלסטינים לא ביקשוה כלל.

ברור: יש פלסטינים בעלי אינטרס קיומי בשיתוף אזורי, ואילו הישראלים הם המציינים גדרות בתוך ארץ ישראל - ולא מטעמי בטחון בלבד; לא רק כדי למנוע מפלסטינים אחרים לבצע את זממם. לא איבת דורות כאן, לא סכסוך נצחי, רק חוסר יכולת, חוסר כישרון ובעיקר חוסר רצון, לנתב אינטרס בשיתוף לפסים של הדדיות, ואמינות פוליטית. לפרופ' מנחם מילסון, שניסה לעשות זאת, קראו "קאפו אקומי". פחות ברור: למי יש אינטרס למנוע ביטוי פוליטי ואידאולוגי של אינטרס בשיתוף, עד שהוא סומך על טרור, ועל הכורח בהצבת מחסומים בפניו. יצחק רבין, ראש הממשלה, הקביל בין החמאס לכהניסטים וגרוריהם, והצביע על קצה קרחון. ח"כ

אשר מילסון / כהניץ / איתן / סלמן / י"ח